

Leeuwen in de achtertuin

Laat ik eerlijk zijn: we deden het vooral voor de dropjes.

Iedere ochtend liep mijn grootvader Johan Burgers een inspectierondje door het Arnhemse dierenpark dat zijn naam draagt. Hij wilde zeker weten dat alles er piekfijn uitzag, voor de eerste bezoekers op het terrein kwamen. Mijn broertje Antoon en ik liepen eind jaren dertig als kleuters vaak met hem mee, vooral in de lente en zomer.

We begonnen altijd aan de Papegaaienlaan, recht achter mijn ouderlijk huis, om via de fazanten en de pauwen in de Berenlaan bij het Roodkapjehuisje met de wolven terecht te komen. Dan ging het linksaf, door de Bizonlaan naar de struisvogels. De oudeheer was niet snel tevreden en baste onderweg de nodige instructies naar de oppassers. Of ze die olifantendrollen soms niet gezien hadden. 'Die poep ruimt zichzelf niet op!'

Pas nadat we alle lanen door het park hadden bewandeld, toog mijn opa naar een plek die we thuis 'Onder het bos' noemden. Daar grensde de Veluwe toen nog aan het dierenpark. Onder de jonge denbomen, een geliefde plek voor picknickers, stond een bankje met uitzicht op de kamelen en de gnoes. Daar ging mijn grootvader zitten om tevreden uit te kijken over zijn domein. Mijn broertje en ik namen vol verwachting naast hem plaats, klaar voor het ritueel.

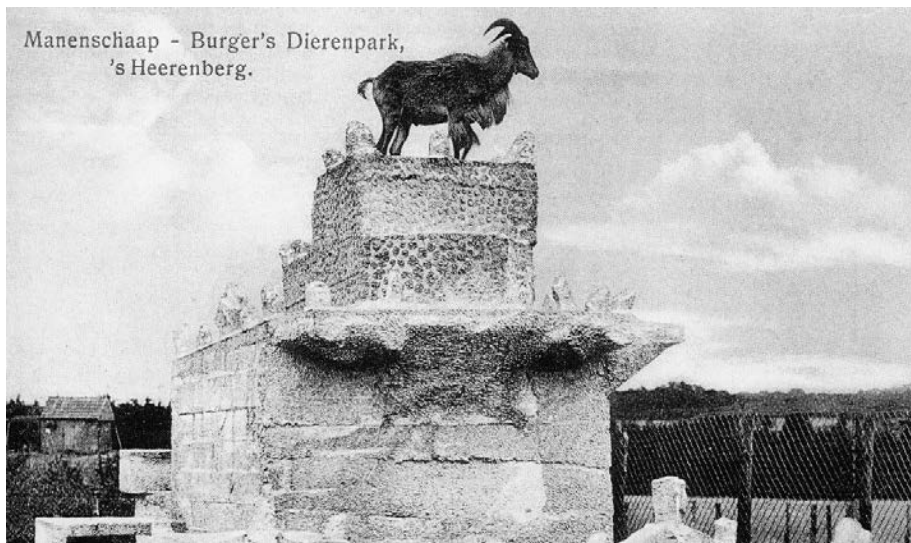
Als we zaten, kwam namelijk altijd het blikje dropjes tevoorschijn; wij kregen dan allebei van opa een grietje. Onze beloning voor het gezellige meelopen was binnen. Maar zonder dat we het hadden gemerkt, hadden we tijdens het wandelen ook van alles opgestoken.

Over de sierlijke telgang van giraffes, of waarom ijsberen wit zijn. Onze opleiding biologie begon al heel vroeg.

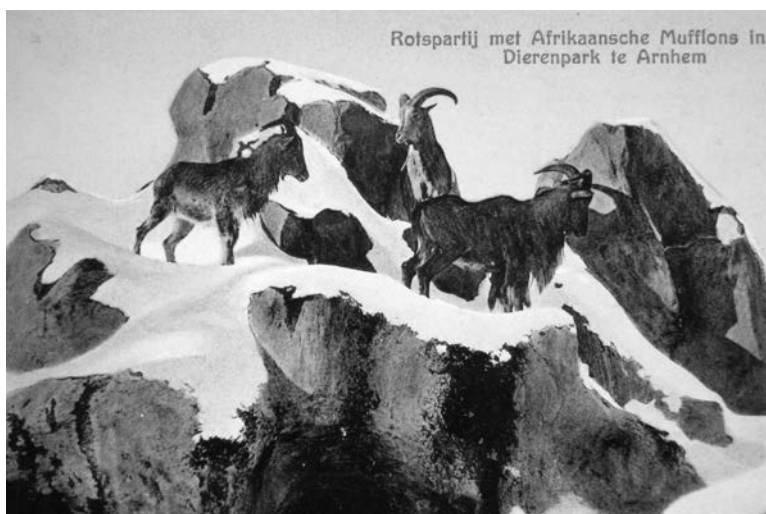
Opa Burgers was van oorsprong slager, met een handel in vleesproducten. Maar levende dieren vond hij veel interessanter dan dode. Aan het einde van de negentiende eeuw begon hij fazanten te verzamelen, gewone soorten maar gaandeweg ook steeds meer zeldzame exemplaren, waar hij mee fokte. Dat was toentertijd een modieuze en exclusieve liefhebberij, het hebben van een 'faisanterie'. Achter zijn huis net buiten 's-Heerenberg bouwde hij grote volières om zijn vogels te huisvesten.

Alleen bleef het daar niet bij. Er kwamen in de loop der jaren kamelen, wilde zwijnen en zelfs wolven bij.

Dat sprak zich rond, vooral nadat een regionale krant aandacht had besteed aan zijn opmerkelijke hobby. Steeds vaker kwamen mensen langs, vooral in het weekend. Mochten ze de dieren zien? Dus rook mijn grootvader als rasechte ondernemer een buitenkansje. Hij bouwde een loketje in zijn erkerraam om kaartjes te verkopen. En-

Zo was het in 's-Heerenberg.

Dat had Jan Burgers voor ogen.

tree was 20 cent per persoon, een dubbeltje voor kinderen. Het jaar was 1913 en hij was uitbater van een dierenpark geworden; de handel in hammen en worsten had hij inmiddels achter zich gelaten.

Maar nu moest hij publiek trekken. Daarvoor waren dieren nodig die het bekijken waard waren. Hij kocht eerst maneschapen, een soort berggeiten, waarvoor hij een klimrots bouwde. Tot ontsteltenis van zijn streekgenoten kwamen er zelfs twee leeuwen op het terrein te wonen. Dat leverde natuurlijk nog meer bezoek op. Maar makkelijk was het niet om de villa van mijn opa te bereiken, daar aan de voet van de Montferlandse heuvels. Vanaf de halte van de stoomtram moest je kilometers over een zandweg lopen. Dat kon beter.

Dus verhuisde mijn grootvader in 1923 met het hele beestenspul 35 kilometer naar het westen. Arnhem was een ambitieuze groeikern in die tijd en de gemeente wilde de dierenverzameling graag binnen haar grenzen. Tegen de noordelijke heuvelrug verscheen de nieuwe tuinwijk Alteveer.

In Arnhem was nog volop ruimte naast het eerder geopende Openluchtmuseum. Daar zou ook het eindpunt van tramlijn 3 komen. Het mes sneed zo aan twee kanten. De dagjesmensen konden

Opa voor zijn leeuwterras.

Ijsberenvallei.

Opa koopt ijsberen van een circus in Duitsland.

de uitspanning makkelijk bereiken en voor toekomstige wijkbewoners was er van meet af aan een verbinding met de stad, die tot genoegen van de gemeente ook nog eens rendabel was. Mijn opa's zoo werd een van de grootste attracties van de stad.

Opa Burgers noemde zijn zoo een dierenpark, geen dierentuin, want hij vond dat je dieren moest houden in een omgeving die zoveel mogelijk lijkt op hun natuurlijke habitat. Bijna alle dierentuinen stopten hun levende have toen nog in kooien met dikke tralies of achter hoge omheiningen; dat was makkelijk en veilig.

Mijn opa vond dat maar ouderwets. Niet omdat hij meende dat de dieren in deze gevangnissen met hun beperkte bewegingsvrijheid doodongelukkig zouden zijn; in de jaren twintig stond het begrip dierenwelzijn nog niet op de agenda. Nee, het ging hem om het beeld. Je wilt de leeuw zien zoals in het wild, onbelemmerd door gevangenisachtige constructies.

In Tierpark Hagenbeck in Hamburg had hij gezien dat het anders kon. Daar werden, voor het eerst, de dieren gehouden in zogenaemde *Freianlagen*, grote open terrassen met rotsen en bomen.

Woonhuis en entree te Arnhem.

Rotsen had je in Arnhem niet. Dus bouwde hij uit cement prachtige miniatuurbergen, die de terrassen voor zijn leeuwenfamilie omzoomden. Aan de bezoekerskant zat als afscheiding een diepe gracht. Maar die zag je niet, want de gracht lag achter een talud. Voor je gevoel kon je zo naar de leeuwen toe lopen. De ijsberen zaten in een reusachtige vallei, die – als je door je ooghaan keek – wel een beetje op een poollandschap leek. Tralies waren er nauwelijks. Het was een revolutionair concept in die vooroorlogse jaren.

Opa en oma kregen drie dochters, van wie de oudste en de jongste de liefde voor dieren erfden. Voor zijn oudste dochter zette opa zelfs een heel nieuw dierenpark op, in Tilburg. Dat ging ze samen met haar man uitbaten. De jongste dochter was mijn moeder Lucie. Zij werd de rechterhand van mijn opa bij het bestieren van het dierenpark in Arnhem.

Sinds 1935 deed ze dat samen met haar kersverse echtgenoot, Reinier van Hooff. Die was door mijn opa in de arm genomen als juridisch adviseur bij de opzet van het Tilburgse park. Lucie ging regelmatig met haar vader mee naar Tilburg. Tijdens die bijeenkomsten zij door Reinier in de arm genomen.

Tilburg, een kloon van Arnhem.

Voor mijn vader vormde de komst van het Arnhemse dierenpark een opmerkelijke carrièreswitch. Hij werkte als advocaat en had nooit eerder iets met dieren gedaan. Als jongetje hadden de paters van het bekende abdij-internaat Rolduc hem voorbereid op een leven in de katholieke elite. Toch vestigde hij zich na zijn huwelijk met mijn moeder in Arnhem, waar ze bij mijn grootouders in gingen wonen. Hij hing zijn toga aan de wilgen. Alleen zijn driedelige grijze pak, dat hield hij aan. Het zou, verformfaaid door de dagelijkse bezigheden in het park, zijn handelsmerk worden.

Johan Burgers en zijn nieuwe schoonzoon waren compleet verschillende types. Mijn opa was een rondborstige, assertieve ondernemer, die aan de achterkant van een sigarendoosje genoeg had om plannen te maken. Mijn vader was een intellectueel type en een pietje-precies. Toch konden ze prima met elkaar opschieten, waarschijnlijk omdat ze zo complementair waren. Terwijl mijn opa nieuwe dieren voor het park zocht, maakte mijn vader een prachtige brochure voor de bezoekers, compleet met een kaartje waarop de ideale wandelroute was aangegeven.

Reinier van Hooff in 1934.

Op 15 mei 1936 kom ik ter wereld, het eerste kind van mijn ouders. Binnen enkele jaren krijg ik een broertje, Antoon, en een zusje, Johanna. Ik groei op in een prachtige omgeving. Mijn (groot)ouderlijk huis staat aan de Schelmseweg aan de rand van Arnhem, op de top van de zuidelijke heuvelrug. Het is een ruime villa waar we met onze grootouders samenwonen als een ouderwets driegeratiegezin. Naast de eet-en-woonkamer is een vertrek dat we 'het loket' noemen. Meestal zit mijn oma daar om via een zijraampje de kaartjes te verkopen.

Natuurlijk hoeven mijn vriendjes en ik niet te betalen; de achterdeur van mijn ouderlijk huis komt zo op het park uit. Daar zijn we dan ook altijd te vinden. Wie heeft er nou leeuwen en apen in de achtertuin? Vanuit mijn huis glippen we voorbij de pelikanen en de wasberen het terrein op. Om verstoppertje te spelen bijvoorbeeld. De rotspartijen van mijn opa zijn hol, daarin bevinden zich de nachtver-

blijven van de dieren. Een betere plek is er niet als je wilt verschuilen voor je vriendjes.

Buurjongen Karel kruipt op een dag iets té ver in zo'n holle rots. Hij komt terecht in het duistere gangetje naast de leeuwenkraamkamer. Hij heeft niet gezien dat daar een leeuwin zit met pasgeboren welpjes. Ze slaat door de tralies heen een paar bloedige krassen in zijn bil. We maken ons nog het meest druk over hoe hij zijn vader en moeder gaat uitleggen dat zijn broek stuk is en dat er een afdruk van een klauw in zijn achterwerk zit. Slikken ze het prikkeldraadverhaal? Want we willen natuurlijk niet dat ze hem zullen verbieden nog bij de jongetjes Van Hooff te gaan spelen.

Het zijn heerlijke en vooral zorgeloze jaren. De zomers van toen zijn in mijn herinnering allemaal warm, de winters zonder uitzondering sneeuwwit.

Maar inmiddels is de oorlog uitgebroken.

Als kind snap ik natuurlijk helemaal niets van de politieke situatie in die jaren. Wel pik ik in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog af en toe de stress van de volwassenen op. Mijn opa's zus Berta is getrouwd met een Duitser en woont in Berlijn. Af en toe komt ze in die vooroorlogse jaren naar Nederland en dan botst het geweldig aan de eettafel. Berta is lyrisch over ene Adolf Hitler, terwijl mijn grootvader alleen maar onheil van die man verwacht. Ik leer tijdens die discussies een nieuw woord: 'moffen', soms met het voorvoegsel 'rot-'.

Hoezeer opa's voorgevoel terecht is, blijkt op 10 mei 1940, vijf dagen voor mijn vierde verjaardag. Om vier uur 's nachts gaat het luchtalarm en tilt mijn moeder Antoontje en mij uit onze bedjes. Voor de veiligheid stopt ze ons bij onze dienstbode Dora in bed. De moffen komen, paniek! Mijn vader gaat vroeg in de ochtend overhaast naar de bank in Arnhem om onze kluis leeg te halen. Niemand weet wat er gaat gebeuren, behalve dat het oorlog is. Dan is het maar beter om je waardevolle spullen dicht bij je te hebben.

Hij is net op tijd. Binnen enkele uren rijden de eerste Duitse soldaten voor ons huis langs. Nederland is bezet en niemand weet voor hoelang.

Toch merk ik eigenlijk maar weinig van de nieuwe situatie. Een paar

De nonnen van de Bewaarschool op bezoek. De non rechtsvoor kreeg een warme knie; het leeuwjtje was lek (1941).

dagen na de capitulatie komt het gewone leven weer langzaam op gang, alsof er niets is gebeurd. Een jaar later, als ik vijf geworden ben, mag ik naar de bewaarschool. Zo noemen ze het kleuterschooltje, gedreven door een paar lieve nonnen met enorme hoofdkappen.

Voor mij betekent dat een dagelijkse gang naar de stad. Mijn moeder heeft een tramabonnement voor me gekocht en dat hangt in een mica hoesje met een koordje om mijn nek. De eerste paar keer brengt en haalt zij me. En dan moet het vijfjarig joch op eigen houtje, samen met twee Alteveerse vriendjes.

Iedere rit is een groot avontuur, oorlog of niet. Mijn favoriete plek is op het voorbalkon, naast de bestuurder. Zo kan ik goed zien hoe hij de tram in beweging zet. In de lange afdaling richting de binnenstad draait hij de kruk waarmee hij de stroom regelt weer snel naar de nulstand. In z'n vrij schommelen we met een lekker vaartje over de rails naar beneden.

Na een paar uur fröbelen neem ik dan de tram terug. Moeizaam kreunt het voertuig richting ons huis, hoog op een heuvel in Alteveer. Soms zitten er dan Duitse soldaten aan boord. Ze gaan het dierenpark bezoeken, of ze zijn op weg naar Deelen, aan het einde van de ver-

lengde tramlijn, waar de Luftwaffe een vliegveld heeft aangelegd. Ik herinner me vooral een verongelijkt gevoel, omdat ze niet hoeven te betalen.

Als ze het park willen bezoeken, moeten ze wel degelijk bij mijn moeder of mijn oma een kaartje kopen. Ik herinner me een drukke zondagmiddag. Een viertal hoge officieren staat op het voorplein met elkaar te praten terwijl een *Feldwebel* in de rij voor de kassa op zijn beurt wacht. Ze kopen hun kaartjes uiteraard niet zelf. Heel impo- sant vind ik ze in hun grijsgroene uniformjassen met rode biezen en revers. En dan die parmantig omhooggekrulde petten.

Burgers' Dierenpark heeft aanvankelijk niet te lijden onder de oorlog. In 1942 draait het zelfs een topjaar. Niet zo gek; de Duitsers hebben de stranden tot *Sperrgebiet* uitgeroepen en de mensen zoeken alternatie- ven. Waarom dan niet naar Arnhem? De treinen rijden gewoon.

Frater Willebrord met de eerste klas in 1942. Jantje van Hooff is een van de drieënvijftig.